

اعتیاد به مواد مخدر (انواع، سبب‌شناسی و پیشگیری)

مؤلفان:

علیه ناظمی

رضا کاشانی

جواد هاشمی گویدل

سرشناسه	: ناظمی، عالیہ
عنوان و نام پدیدآور	: اعتیاد به مواد مخدر (انواع، سبب‌شناسی و پیشگیری) / گردآورندگان عالیہ ناظمی، رضا کاظمی، جواد هاشمی گوردل
مشخصات نشر	: اردبیل: نشر نایاب، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص
شابک	: 978-600-8611-68-4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: اعتیاد
موضوع	: Drug addiction
موضوع	: اعتیاد - سبب‌شناسی
موضوع	: Drug addiction -- Etiology
موضوع	: اعتیاد - پیشگیری
موضوع	: Drug addiction -- Prevention
شناسه افزوده	: کاظمی، رضا، ۱۳۴۵ -
شناسه افزوده	: هاشمی، جواد، ۱۳۶۶ -
رده بندی کنگره	: HV۵۸۰۱۱۶۳۹۴
رده بندی دیویی	: ۳۶۲/۲۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۵۹۱۰۸۷

انتشارات نایاب
۰۲۳۸۴۲۹۴۱ - ۰۱۴۷۴۱۵۶۶۴
Email: nayabpublishers@yahoo.com

اعتیاد به مواد مخدر (انواع، سبب‌شناسی و پیشگیری)

مؤلفان: عالیہ ناظمی، رضا کاظمی، جواد هاشمی، جواد ادل

ناظر فنی: جعفر حسینی فر

ویراستار ادبی: ژاله کلابی

طراح و صفحه‌آرا: مینا معرفت

قطع و تیراژ: وزیری - ۱۰۰۰

SBN: 978-600-8611-68-4

قیمت: ۱۳۵۰۰۰ ریال

ویراستار علمی: شب بو محمدی

ناشر: انتشارات نایاب

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۶۱۱-۶۸-۴

چاپ و صحافی: افق

حق چاپ برای مؤلفان محفوظ است.

پیشگفتار

پذیرش این واقعیت که امروزه پدیده مواد مخدر و عوامل مرتبط با آن از موضوعاتی است که حیات بشری را در معرض آسیب جدی قرار داده و سرمنشأ جرایم بسیاری نیز می‌باشد، بر کسی پوشیده نیست، پدیده‌ای که به عنوان یک بحران بین‌المللی موجب آسیب‌های جدی بر پیکره جامعه بشری شده است. و این مسئله طی دهه‌های گذشته در کشورهای مختلف مورد توجه محققان رشته‌های مختلف قرار گرفته است. اما در کشورهای ما که از جمعیت جوانی برخوردار است بررسی و مطالعه ماهیت این رفتار نابهنجار و عوامل مؤثر بر آن به منظور طراحی و اجرای برنامه‌های پیشگیری از اعتیاد و نیز آگاه‌سازی جامعه از عوامل تأثیرگذار بر اعتیاد لازم و ضروری است. این پدیده، آنقدر گسترده است که مطالعه‌ی آن نیازمند نگاهی جامع‌نگر و چند بعدی است. در این کتاب قصد داریم به صورت گذرا و با نگاهی اجمالی این سراب پوچ و واهی را، مورد بررسی قرار دهیم. زیرا هدف ما به قدری گسترده است که نمی‌توان در یک کتاب گنجانید. نویسندگان با عنایت به سابقه پژوهشی که طی سال‌های متمادی در این زمینه داشته‌اند این نیاز را درک کرده و تلاش کرده‌اند تا مطالب کتاب پاسخی به این نیاز باشد.

عالیه ناظمی - رضا کاظمی - جواد هاشمی گورادل

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر گریبان گیر جامعه ایران شده است. در این میان میلیون ها نفر به مواد مخدر وابسته شده اند و نه تنها زندگی خود آن ها، بلکه زندگی افراد مرتبط با آن ها در شبکه های خانوادگی، اجتماعی و شغلی، به طور غیرمستقیم تحت تأثیر سوء مصرف و اعتیاد قرار گرفته است. موج مخرب اعتیاد از فرد معتاد به شبکه های پیش گفته منتقل می شود و تقریباً تمام مردم ساکن در شهر و روستا را به طور روزافزونی در اقصی نقاط کشور زیر رخنه خود قرار می دهد. چه بخوایم و چه نخواهیم این که جامعه ایران درگیر درمان پرهزینه، وقت گیر و در بسیاری از موارد ناتمام کننده اعتیاد است. مسئله درمان آنچنان انرژی از مردم جهان برده و برنامه های اجرایی را تحت تأثیر قرار داده است که توان چندانی برای پرداختن به برنامه های اجرایی را تحت تأثیر قرار داده است که توان چندانی برای پرداختن به برنامه های پیشگیرانه نمانده است. بی شک، پیشگیری می تواند، به عنوان یک راهبرد منطقی، کم هزینه و مؤثر مطرح شود. اما باید توجه داشت که برای اثبات این برنامه های پیشگیرانه، بایستی بسیاری از عوامل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، آموزشی به طور هم و و هماهنگ به کار گرفته شوند. متأسفانه به نظر می رسد ذهن های برنامه ریز برای حل مسئله اعتیاد علی رغم شعارهای مطرح شده، همچنان درگیر مسئله درمان مانده اند (بهادران و پورنج، ۱۳۸۶). اعتیاد و عوارض پر دامنه و ناخوشایند آن از مهم ترین نگرانی های فکری و یکی از ناگوارترین آسیب های اجتماعی حال حاضر هستند. ارتباط مصرف مواد و رفتارهای اعتیاد آمیز با سایر انحرافات و کژ رفتاری ها اشاره به اهمیت توجه دوباره و تعمق در این مسئله دارد که با در نظر گرفتن معیت جوان کشور بیش از پیش اهمیت پیدا می کند. خصوصاً در سال های اخیر مصرف مواد دیگر نه فقط در بزرگسالان نیز رو به افزایش است (باهری، ۲۰۱۵). این حقیقت هشداردهنده است که طی سال های اخیر، پدیده ای به نام مصرف و سوء مصرف فراگیر مواد روانگردان و مخدر، بسیاری از کشورها و جوامع را به خود مشغول داشته، حقیقتی است که اجتناب از رویارویی و کم توجهی به آن، به علت پیامدهای زیانباری همچون تخریب منابع اجتماعی اقتصادی، تهدید امنیت اجتماعی و بروز انواع کج روی های وابسته به آن، عواقب زیانباری را برای هر جامع های به دنبال خواهد داشت (اکرس، ۲۰۱۳). اعتیاد به مواد مخدر می تواند به عنوان توده های متراکم از نتایج منفی ناشی از مصرف مواد تعریف شود که هر روز این نتایج تشدید می شود. در دو و سه دهه اخیر، جهان با آمارهای تکان دهنده ای از شیوه سوء مصرف مواد عمدتاً در سطح جامعه و خصوصاً در جمعیت جوان و نوجوان مواجه شده است اثر مصرف این مواد هر ماده ۱۰۰ نفر جان خود را از

دست می‌دهند و سن اعتیاد به مواد مخدر نسبت به چند سال گذشته حدود ۱۰ سال کاهش یافته است. بررسی سن مراجعان به مراکز درمان معتادان نشان می‌دهد که سن شروع به اعتیاد از ۳۰ تا ۳۵ سال در چند سال گذشته، به ۲۰ تا ۲۵ سال در سال ۱۳۸۲ رسیده است این مسئله نشانگر آن است که اقدامات چندین ساله ما جواب نداده است مواد مخدر که روزگاری تنها توسط کهنسالان استعمال می‌شد و نزد بسیاری از مردم پدیده مذمومی بود. امروز بسیاری از جوانان را گرفتار خود کرده است (ممتازی، ۱۳۸۱). اعتیاد به مواد مخدر یکی از بلایایی است که همه انسان‌ها را تهدید می‌کند. در ایران با توجه به موقعیت جغرافیایی و داشتن نزدیک به ۲۰۰۰ کیلومتر مرز مشترک با دو کشور افغانستان و پاکستان که سالانه بیش از ۳۵۰۰ تن مواد مخدر تولید می‌کنند و براساس گزارش سازمان ملل در سال ۲۰۱۲، ایران بیشترین میزان جرائم مربوط به مصرف مواد مخدر اپیویدی را در دنیا داشته است. بنابه گزارش این سازمان، در سال ۲۰۰۱ میلادی، ۸۳ درصد بیماران ایرانی که برای ترک اعتیاد به مراکز دولتی ترک اعتیاد مراجعه کرده‌اند، به مصرف مواد اپیودی وابسته بوده‌اند (ممتازی، ۱۳۸۱). و همچنین به دلیل جوان بودن شهر شاهد گسترش روز افزون اعتیاد در بین نوجوانان و جوانان هستیم. آمارهای موجود نشان می‌دهند که حدود ۱۶ درصد معتادین ایران کمتر از ۱۹ سال سن دارند و ۲۸ درصد آن‌ها بین ۲۰ تا ۲۴ سالگی به اعتیاد روی می‌آورند (بهرامی، ۲۰۱۱). لذا پژوهش حاضر، با به دست آوردن اطلاعاتی در زمینه‌ی کم و کیف اعتیاد و سبب‌شناسی آن می‌تواند به مسئولان و دست‌اندرکاران جامعه در شناخت بیشتر و دقیق‌تر اعتیاد کمک کند تا با به کارگیری این اطلاعات این سازمان‌ها برنامه و طرح‌های مناسبی جهت پیشگیری و کنترل اعتیاد به مواد مخدر تهیه و به اجرا گذارند.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: تعاریف، تاریخچه و دسته‌بندی انواع مواد مخدر

۲	تعریف اعتیاد.....
۳	تعاریف مواد مخدر.....
۵	مفهوم وابستگی..... مواد.....
۷	وابستگی دارویی.....
۷	الف) وابستگی جسمی.....
۷	ب) وابستگی روانی.....
۸	ج) تحمل دارویی.....
۸	تاریخچه اعتیاد و مواد مخدر.....
۱۰	ایران، مواد مخدر و اعتیاد.....
۱۳	همه گیر شناسی.....
۱۴	اختلال‌های همراه با اعتیاد.....
۱۵	روانشناسی اعتیاد.....
۱۸	اختلالات مرتبط با مواد بر طبق DSM- 5.....
۲۱	اختلالات ناشی از مواد بر طبق DSM-5.....
۲۱	مسمومیت و ترک مواد.....
۲۲	دسته‌بندی مواد مخدر.....
۲۲	۱) مواد سستی‌زا.....
۲۴	خشخاش.....
۲۵	روغن خشخاش.....
۲۵	تریاک.....
۳۱	مرفین.....
۳۳	هرویین.....
۳۸	متادون.....

۴۱	کدئین
۴۴	الکل
۴۵	پاپااورین
۴۶	پتیدین
۴۷	شیرہ
۴۷	دیازپام
۴۸	فلورازپام
۴۸	مٹاکوالن (مانڈراکس)
۴۹	آمیتال (آسوباہینال)
۴۹	سکونال
۴۹	فنوباریتال (لومینال)
۴۹	تونیال (سکوباریتال)
۴۹	گلو تیتیمید (درویدن)
۵۰	میتی پریلون
۵۰	پلاسیدین
۵۰	سدیم سکوباریتال
۵۰	سدیم آموباریتال
۵۰	سدیم سکوباریتال و سدیم آموباریتال
۵۰	مواد صنعتی
۵۰	تتراہیدروکانابینول (THC)
۵۱	گانجا
۵۱	ندرویت
۵۱	(۲) توہمزا
۵۱	شاهدانہ
۵۳	حشیش
۵۶	روغن حشیش
۵۶	تی. اچ. سی
۵۷	ماری جوآنا

۶۱	گراس
۶۱	چرس
۶۲	مسکالین
۶۴	ال. اس. دی
۶۶	فن سیکلیدین
۶۸	استروئیدها
۶۹	ترکیب مواد مخدر
۶۹	انواع مواد استنشاقی
۷۱	پی.ام.آ
۷۱	تی.ام.آ
۷۲	سیلوسین و سیلوسیپین
۷۲	قارچ‌های وحشی یا گوشت خدایان
۷۲	بنگ
۷۲	دی.ام.تی (دی متیل تریپتامین)
۷۳	۳) مواد توان‌زا
۷۳	کوکا
۷۴	کوکائین
۷۵	تأثیرات نامطلوب بهداشتی و روان‌شناختی مصرف کوکائین
۷۷	کافئین
۷۹	کراک
۷۹	کراک هروئین
۸۰	کراک کوکائین
۸۱	خات یا قات
۸۲	کراتم
۸۲	ناس
۸۳	آمفتامین‌ها
۸۴	کایی (یازه)
۸۵	دوپینگ

۸۵.....	گاه و بتل
۸۵.....	اکستازی، اکس، قرص X
۸۶.....	نیکوتین
۸۸.....	ترامادول
۸۹.....	(۴) استنشاقی‌ها (مواد شیمیایی فرار)
۸۹.....	مواد مخدر مغفول
۹۰.....	الکل اتانول یا اتیلیک
۹۰.....	توتون (نیکوتین)
۹۰.....	چسب

فصل دوم: نظریات و دیدگاه‌های اعتیاد

۹۴.....	دیدگاه‌های مطرح شده در مصرف مواد
۹۴.....	نظریه‌های مربوط به عودل رانشناختی
۹۴.....	دیدگاه روان تحلیلی (روانکاوی)
۹۸.....	نظریه یادگیری اجتماعی
۱۰۲.....	نظریه‌های رفتاری نگر
۱۰۴.....	نظریه شناختی
۱۰۴.....	نظریه‌های زیستی (ژنتیک)
۱۰۵.....	نظریه‌های فور و شیمیایی
۱۰۵.....	نظریه مشوق مثبت اعتیاد
۱۰۶.....	نظریه‌ی خودتنظیمی
۱۰۶.....	نظریه‌ی انتظار (امید)
۱۰۷.....	نظریه رفتار مشکل ساز
۱۰۸.....	نظریه تحقیر خود کاپلان
۱۰۹.....	نظریه‌های پزشکی
۱۰۹.....	نظریه‌های مربوط به علل خانوادگی و اجتماعی
۱۰۹.....	نظریه‌ی سیستم‌های خانواده
۱۱۰.....	نظریه‌ی تعامل خانواده (FIT)
۱۱۱.....	نظریه گروه دوستان

نظریه‌های جامعه‌شناختی.....	۱۱۲
نظریه‌های آسیب‌شناسی و انحرافات اجتماعی.....	۱۱۳
مدل شناختی - رفتاری مارلات.....	۱۱۴
مدل فشار اجتماعی.....	۱۱۵

فصل سوم: پیشگیری

تعریف پیشگیری از اعتیاد.....	۱۱۸
پیشگیری.....	۱۱۸
اهمیت بحث پیشگیری.....	۱۱۹
عناصر پیشگیری.....	۱۱۹
رویکردهای پیشگیری از اعتیاد در سال‌های گذشته در ایران.....	۱۲۰
رویکرد آگاه‌سازی.....	۱۲۰
رویکرد تحریک.....	۱۲۲
رویکرد فعالیت‌های جایگزین.....	۱۲۲
رویکرد روانی- اجتماعی.....	۱۲۳
الف- ایمن‌سازی روانی.....	۱۲۳
ب- تصحیح انتظارات هنجاری.....	۱۲۴
ج- آموزش مهارت‌های مقابله.....	۱۲۴
روش‌های پیشگیری از اعتیاد و جرائم مواد مخدر.....	۱۲۵
مراحل پیشگیری از اعتیاد.....	۱۲۵
انواع روش‌های پیشگیری بر اساس الگوی پزشکی.....	۱۲۶
پیشگیری نخستین (اولین).....	۱۲۸
مهمترین شاخص و شیوه‌های پیشگیری اولیه از اعتیاد و جرائم مواد مخدر.....	۱۳۰
الف- پیشگیری از اعتیاد قبل از تشکیل نطفه.....	۱۳۰
ب- عدم دسترسی به مواد مضر اعتیادآور.....	۱۳۰
ج- تغییر باورهای مردم.....	۱۳۰
د- جدا کردن کودک از خانواده معتاد؛.....	۱۳۱
ه- جلوگیری از شرکت کودکان و نوجوانان در مهمانی‌های نامناسب.....	۱۳۱
و- آگاه کردن مردم از طریق رسانه‌های جمعی.....	۱۳۱

- ز- خودداری از رفتارهای تبعیض آمیز و ناعادلاته والدین با فرزندان ۱۳۲
- ح- پرکردن اوقات فراغت با سرگرمی‌های مفید ۱۳۲
- ط- دور کردن افراد از استرس ها ۱۳۳
- ی- چاپ کتاب‌های درسی و کمک درسی ۱۳۳
- ک- از بین بردن نابرابری اقتصادی، اجتماعی و بیکاری؛ ۱۳۳
- ل- کنترل و نظارت بر حاشیه شهرها و مناطق پرخطر ۱۳۴
- م- گسترش مهارت‌های زندگی ۱۳۴
- ن- بهبود رابطه بین فردی ۱۳۴
- س- یادگیری راهکارهایی برای تغییرات شناختی ۱۳۵
- ع- مقابله با فشار ۱۳۵
- پیشگیری دومین (ثانی) ۱۳۵
- مهم‌ترین شاخص‌های پیشگیری دومین ۱۳۶
- الف- جلوگیری از تکرار سوء مسرفت مواد مخدر توسط فرد ۱۳۶
- ب- درمان صحیح و به موقع مصرف‌کنندگان مواد مخدر ۱۳۷
- ج- در نظر گرفتن برنامه‌های پیشگیری ثانویه درجه به جامعه هدف ۱۳۷
- پیشگیری سومین (ثالث) ۱۳۷
- صیانت جامعه به ویژه افراد در معرض آسیب به ویژه گروه سنی دانش‌آموزی ۱۳۹
- اهداف عمده و مهمترین شاخص‌های این نوع پیشگیری ۱۳۹
- الف- بازگرداندن بیمار به زندگی عادی و سالم ما قبل از اعتیاد ۱۳۹
- ب- صیانت جامعه به ویژه افراد در معرض آسیب به ویژه گروه سنی دانش‌آموزی ۱۳۹
- ج- جدا کردن معتادان از سایر مجرمان موادمخدر ۱۴۰
- د- درمان ۱۴۰
- ه- مراقبت‌های ویژه پس از سم زدایی و جلوگیری از عود؛ ۱۴۰
- جدا نگهداشتن معتادان از سایر مجرمان ۱۴۱
- پیشگیری در مقابل سوء مصرف مواد مخدر ۱۴۲
- پیشگیری کیفری و غیرکیفری ۱۴۲
- پیشگیری کیفری ۱۴۳
- الف- پیشگیری عام ۱۴۴

۱۴۴	ب- پیشگیری خاص
۱۴۴	پیشگیری غیر کیفری
۱۴۵	الف- پیشگیری وضعی
۱۴۵	شاخص‌های پیشگیری وضعی در جرائم موادمخدر
۱۴۶	ب- پیشگیری اجتماعی
۱۴۷	۱- پیشگیری جامعه مدار
۱۴۷	۲- پیشگیری رشد مدار

فصل چهارم: سبب شناسی اعتیاد

۱۵۰	عوامل موثر بر گرایش افراد به مصرف مواد
۱۵۱	(۱) عوامل فردی (جسمی و روانی)
۱۵۴	عوامل جسمی
۱۵۵	(۱) عوامل روانی
۱۵۶	(۲) عوامل خانوادگی
۱۶۲	(۳) عوامل اجتماعی و فرهنگی
۱۶۵	(۴) عوامل اقتصادی
۱۶۶	(۵) عوامل سیاسی
۱۶۷	(۶) عوامل جغرافیایی
۱۷۰	یادگیری و شرطی سازی
۱۷۱	عوامل عصبی- شیمیایی
۱۷۱	عوامل ژنتیک
۱۷۲	صفات شخصیتی
۱۷۳	اختلالات روانی
۱۷۵	منابع و مأخذ